

Finansdepartementet

Internationella och ekonomiska avdelning,
Enheten för EU:s ekonomiska politik

Vår referens/dnr:

Fi2025/01916

Er referens/dnr:

2025–243

2026-01-21

Remissvar

Europeiska kommissionens förslag till en europeisk konkurrenskraftsfond inom ramen för nästa fleråriga budgetram 2028–2034, COM(2025) 555 slutlig

Inledning

Europa står inför en värld som genomgår dramatiska förändringar, där världshandeln utmanas av protektionistiska strömningar, geopolitiska risker dominerar och den tekniska förändringen accelererar. En värld där etablerade affärsmodeller utmanas och där vissa viktiga ekonomiska beroenden förvandlas till säkerhetsrisker. Det är mot denna bakgrund som EU-kommissionens förslag till en europeisk konkurrenskraftsfond (nedan benämnd EKF) ska ses. Fonden syftar till att, huvudsakligen genom EU-budgeten, kunna samla och rikta finansiering av projekt inom strategiska teknikområden och därigenom öka EU:s konkurrenskraft och samtidigt minska skadliga beroenden.

I EU-kommissionens diagnos, som utgör grunden för förslaget, kopplas bristande kapacitet inom ny teknik i EU (dvs. FoU, kommersialisering, produktion, tillämpning), eftersläpande innovation och produktivitet samman. Enligt den rapport som Mario Draghi levererat till EU-kommissionen importerar vi över 80 % av vår digitala teknik och endast fyra av världens 50 största teknikföretag är europeiska.

Svenskt Näringsliv välkomnar det starka fokuset på konkurrenskraft, innovation och att bygga ett motståndskraftigt EU i förslaget till nästa långtidsbudget för EU. Investeringar i forskning och innovation, ny teknik och säkerhet är avgörande för att bygga ett starkt och motståndskraftigt Europa. Vi uppskattar också ambitionen att förenkla och effektivisera de olika programmen för att minska den administrativa bördan för företag som har behov av stöd inom de utpekade områdena. Samtidigt finns det betydande risker för att ökad statlig intervention leder till konkurrenssnedvridning på den inre marknaden och ineffektiv resursfördelning, särskilt då åtgärder riktas mot att stödja kapacitetsutbyggnad där Europa idag inte har komparativa fördelar.

En annan risk är att frågan om spridningen av avancerad teknik i den europeiska ekonomin, oaktat om den är framtagen i EU eller upphandlad från internationella handelspartners, riskerar att hamna i skymundan. Ett snävt fokus på utveckling och tillverkning av strategisk teknik kan missa poängen dels att spridning av teknik är en lika viktig ingrediens för att lyfta

Europas produktivitetstillväxt, dels att vi måste se till de handelsmöjligheter som kommer att finnas även framöver.

Förslagets innehåll

EKF ska enligt kommissionens förslag samla ett antal befintliga EU-program under ett regelverk och ska genomföras på ett sätt som ökar samordningen också med andra EU-program i nästa fleråriga budgetram. Fonden ska bl.a. ha en nära koppling till Ramprogrammet för forskning och innovation och samstämmighet med åtgärder inom Innovationsfonden ska säkerställas.

I förordningen anges ett antal allmänna mål för stöd inom EKF, såsom att stödja de tekniska, ekonomiska och miljömässiga resultaten av EU:s investeringar, minska EU:s strategiska beroenden, motverka marknadsmisslyckanden, främja integration av EU:s kapitalmarknader och EU:s inre marknad, anpassa stöd till forskning, innovation och industripolitik för att omsätta EU:s forskningsexpertis till industriell styrka, utveckla gränsöverskridande och kritisk infrastruktur, stärka små och medelstora företags konkurrenskraft, åtgärda bristen på avgörande kompetens inom strategiska sektorer, stödja åtgärder för utveckling, genomförande och övervakning av relevant EU-lagstiftning och policy samt säkerställa en rättvis övergång till en hållbar, fossilfri och digital ekonomi.

Förordningen innehåller också specifika mål och villkor som struktureras i enlighet med fyra politikområden: 1) ren omställning och utfasning av fossila bränslen inom industrin, 2) hälsa, bioteknik, jordbruk och bioekonomi, 3) digitalt ledarskap och 4) motståndskraft och säkerhet, försvarsindustri och rymd. Inom respektive politikområde anges ett flertal villkor som ska uppfyllas för att kunna erhålla stöd. I förordningen föreslås också en särskild EU-preferens som innebär en möjlighet att ställa upp villkor för stödberättigande som särskilt gynnar EU:s ekonomiska och strategiska intressen samt autonomi, samtidigt som snedvridning av den inre marknaden ska undvikas. Utöver ekonomiskt stöd ska det enligt förordningen vara möjligt att få tillgång till rådgivning.

Enligt förordningen ska EKF genomföras via arbetsprogram som kommissionen tar fram med stöd av kommittéer. Kommissionen ska också etablera en strategisk nämnd med representanter från berörda parter, som ska tillhandahålla rådgivning. Stöd från EKF ska kunna ges i olika former, såsom bidrag, icke-finansiella donationer, upphandlingskontrakt eller priser, men också garantier och finansiella instrument.

Enligt förordningen föreslås en indikativ finansieringsram för genomförandet av EKF om 234,3 miljarder euro i löpande priser. Vidare föreslås att det inrättas ett finansieringsinstrument som baseras på det nuvarande InvestEU-programmet för att tillgängliggöra lån, ägarkapitalinvesteringar och garantier i syfte att mobilisera privata och offentliga investeringar i enlighet med EU:s prioriteringar. För mobilisering av kapital genom InvestEU-instrumentet, ska det enligt förordningen ställas ut en EU-budgetgaranti om högst 70 miljarder euro i löpande priser. Avsättningsnivån för garantin för att täcka eventuella förluster föreslås vara 50 procent och ska ses över årligen. Det föreslås vara möjligt för EU:s medlemsstater, myndigheter, tredjeländer, internationella organisationer, internationella finansiella institutioner eller andra tredje parter att bidra till EKF och InvestEU-instrumentet. Det ska också vara möjligt för EU:s medlemsstater att ställa resurser som tilldelats dem inom ramen för de nationella och regionala partnerskapsplanerna till fondens förfogande.

Målkonflikt mellan produktivitet och säkerhet?

I en tid där geopolitiska risker dominerar och den tekniska förändringen accelererar, är det naturligt att EU prioriterar både säkerhet och konkurrenskraft. I flera avseenden är ökad säkerhet – i form av robusta leveranskedjor, minskade sårbarheter och stärkt motståndskraft – en förutsättning för långsiktig konkurrenskraft.

Samtidigt ger ökad konkurrenskraft styrka. De två fungerar ömsesidigt förstärkande. Ett dilemma uppstår när politiska åtgärder för ökad säkerhet riktas mot att öka EU:s grad av självförsörjning på bekostnad av öppen handel och investeringar. Särskilt om åtgärderna syftar till att minska beroenden rent generellt snarare än att bara minska genuint skadliga beroenden. "Beroenden" är inte automatiskt negativa, tvärtom.

Dilemmat är kanske mindre uppenbart i de delar av Europa där autonomi och konkurrenskraft ses som två sidor av samma mynt. Men beaktar vi att konkurrenskraft i första hand skapas genom öppna och konkurrensutsatta marknader – och att statlig intervention riskerar att snedvrider konkurrensen och leda till ineffektivitet – blir det desto viktigare att tillämpa en robust metod för att maximera nyttor och minimera skador.

Dessa avvägningar är aktuella i utformningen av EU:s nya konkurrenskraftsfond. Fonden är främst avsedd att stärka europeisk konkurrenskraft, vilket innebär att den bör fokuseras på att öka den europeiska konkurrenskraften genom innovation. EU-kommissionen ser dock resiliens som en viktig del av konkurrenskraftsagendan, och därför kan medel från fonden i stor utsträckning komma att användas för att minska EU:s beroenden av omvärlden, också inom områden där EU idag inte ligger i framkant. Det skulle kunna ge negativa effekter för europeiska företag och välbefinnande.

En metod för att förena produktivitet och säkerhet

Mot denna bakgrund ser Svenskt Näringsliv ett behov av att skapa ett tillvägagångssätt för att navigera i denna balansgång¹. Det gäller förslaget till KKF, men också andra förslag som syftar till att säkra tillgång till eller kapacitet i fråga om strategisk teknik eller kritiska råvaror.

Öppna och konkurrensutsatta marknader bör fortsatt vara huvudspåret för att uppnå den tillväxt som EU behöver. Handel, internationella investeringar och konkurrens bidrar till ökad produktivitet genom bland annat större utbud och tillgång till insatsvaror, teknikspridning och kunskapsöverföring, samt genom en effektiv resursfördelning i ekonomin. I vilken utsträckning nuvarande beroenden av strategiska tekniker (som omfattas av KKF) kan anses skadliga måste således bedömas innan offentlig finansiering mobiliseras enbart i syfte att minska ett visst beroende.

Identifieras skadliga beroenden bör fokus i första hand ligga på att uttömma de möjligheter till diversifiering som finns genom internationell handel. I de fall behoven av de utpekade teknikerna inte kan tillgodoses genom diversifiering, bör investeringar i kritiska tekniker eller sektorer främst drivas av privat kapital. Politikens uppgift måste vara att förbättra företagsklimatet i EU och på ett sådant sätt som attraherar privata investeringar, snarare än offentliga investeringar som riskerar att stötta produktion som i grunden inte är konkurrenskraftig.

¹ Svenskt Näringsliv presenterade i december 2025 ett tillvägagångssätt för att navigera i balansgången mellan produktivitet och säkerhet. Läs mer [här](#).

I ett läge där det finns goda och evidensbaserade skäl att dra slutsatsen att det inte i sig skulle vara tillräckligt att förbättra EU:s företagsklimat och diversifiera handeln, och att en mer interventionistisk ansats är påkallad, blir det angeläget att identifiera de mest effektiva och minst skadliga alternativen. En välavvägd strategi för intervention i marknaden, med särskilt sikte på att adressera skadliga beroenden, kan utformas med följande inslag:

- EU bör utveckla en "stege" av möjliga åtgärder som i största möjliga mån bevarar fördelarna med öppna marknader. Alternativ kan variera, alltifrån en strategi inriktad på utbildning och informationsdelning till att driva initiativ för att underlätta övergången till en alternativ produkt om detta skulle behövas, eller till att reglera för att minska beroendet eller konsekvenserna av att ett skadligt beroende används otillbörligt mot EU.
- Ett exempel på initiativ för att underlätta övergången till en alternativ produkt skulle kunna vara att inom området sällsynta jordartsmetaller göra fasta inköpsåtaganden (firm purchasing commitments) över nuvarande marknadspriser, i syfte att stimulera andra aktörer att komma in på marknaden och belöna ansträngningar att utveckla nya resurser.
- Som en sista utväg kan EU ge stöd för att säkerställa att det finns europeiska alternativ i leveranskedjan. Även där detta framstår som det bästa alternativet kommer det att behövas beslut om huruvida det europeiska alternativet ska vara en 'minimum viable product', eller om den finansieras med målet om att bli en 'European Champion'. Samtidigt är det viktigt att försöka säkerställa att det stöd som betalas ut inte bidrar till att handeln snedvrids, vilket leder till protektionism och riskerar handelskonflikter.

Vilken roll bör Konkurrenskraftsfonden spela?

- Först måste en bedömning göras om medel ur fonden avser projekt för att främja konkurrenskraft genom innovation eller för att minska ett identifierat och prioriterat skadligt beroende.

Överbrygga innovationsgapet

- I de fall där medel avser att överbrygga gapet från innovation till kommersialisering bör fonden i första hand stötta teknikutveckling från tidiga skeden, via senare utvecklingsfaser fram till fasen innan marknadsimplementering och för den typ av avancerad teknik med högst risk och högst potential. Fondens finansieringslösningar måste vara ändamålsenliga för pre-kommersialisering och tidig uppskalning, där riskerna är höga. I vissa fall kan det vara motiverat med riskdelning av stora privata projekt med offentliga medel, men då som garantier och lån. Däremot bör offentliga medel inte användas som riskkapital. Det bör också säkerställas att kunskapsbaserade tillgångar kan tas tillvara.
- Tilldelning från fonden bör bygga på öppen konkurrens genom utlysningar baserat på excellens.
- Excellens ska vara styrande för såväl ramprogrammet som konkurrenskraftsfonden och definitionen måste breddas för att också inkludera marknadsmässig excellens, d.v.s. hur väl insatserna attraherar privat Fol-kapital och kommersialiserar kunskap till industriell produktion i Europa.
- Krav bör ställas på att analys av aktuell patentinformation görs så att medel ur fonden används för största möjliga nytta.

- Ur ett allmänt ekonomiskt perspektiv är Svenskt Näringsliv skeptiskt till införandet av "europeisk preferens" vid offentlig upphandling och i andra sammanhang. Även om andra alternativ bör användas som utgångspunkt kan det emellertid finnas fall där detta är nödvändigt, särskilt om det föreligger specifika farhågor gällande leveranstrygghet eller ömsesidighet. I så fall bör det användas mycket selektivt.

Hantera skadliga beroenden

- Bortsett från de fall som syftar till att åtgärda situationer där tillgången till riskkapital är otillräcklig för att kommersialisera nya obeprövade tekniker (överbrygga innovationsgapet), är det osannolikt att den här typen av insatser är tillväxtfrämjande – om de inte tar itu med ett skadligt beroende eller att det finns en betydande risk att beroendet skulle användas otillbörligt mot EU, och att lösningar som handelsdiversifiering och förbättring av Europas företagsklimat skulle vara otillräckliga för att åtgärda problemet.
- Om utsikterna inte finns att få fram en globalt konkurrenskraftig leverantör av en vara eller tjänst, bör strategin vara att skapa en "minimum viable product" – alltså endast leverera det som är nödvändigt för att hantera det skadliga beroendet. Detta kan kräva fortsatta subventioner, antingen genom direkta bidrag som driftstöd eller användning av unionspreferens som ger EU en artificiell fördel i konkurrensen om delar av marknaden. Eftersom sådana åtgärder oundvikligen snedvrider marknaden, blir det viktigt att undvika att fondens ursprungliga målsättningar och omfattning succesivt utvidgas, "mission creep", och tydligt definiera exakt vilka verksamheter som behöver stöd.

Utvärdering och styrning

- Alla projekt med finansiering från fonden bör ha mål som kan utvärderas, kunna redogöra för förväntade utfall och tidsramar samt ha fullständig kostnadsberäkning för projektet. Att utvärdera stödets effekter med avseende på alternativkostnader och resultat skulle minska risken att fondens medel slösas bort och samtidigt öka dess legitimitet. Detta blir ännu mer angeläget med tanke på den föreslagna storleken på fonden. Regelbundna uppdateringar och efterhandsanalyser skulle möjliggöra att projekt kan stängas ner när de har uppfyllt sitt syfte eller inte längre behövs, samtidigt som EU kan lära sig av misslyckade projekt och antingen ändra eller avsluta dem.
- En förutsättning för att dessa satsningar ska ge verklig effekt, resultera i nya produkter som når marknaden samt attrahera investeringar och industrietableringar i Europa, är att styrningen av fonden utformas så att satsningarna är relevanta för näringslivet. Det kräver att näringslivet involveras på ett mycket mer strategiskt, transparent och värdekedjefokuserat sätt än idag. Det återstår att se om den föreslagna strategiska nämnden uppfyller detta syfte.
- Oberoende experter behöver ges en stark roll för att säkerställa att beslut om finansiering är evidensbaserade och inte politiskt motiverade.

SVENSKT NÄRINGS LIV

Fredrik Sjögren

Policyansvarig EU-frågor

Björn Wedin

Handelspolitisk expert